

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

SISUN SAKSOFONIKOULU

Saksofoninsoiton alkeisoppikirja

TEKIJÄ/T: Annemari Survo

Koulutusala Kulttuuriala			
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma			
Työn tekijä(t) Annemari Survo			
Työn nimi Sisun Saksofonikoulu			
Päiväys	26.5.2016	Sivumäärä/Liitteet	19/1
Ohjaaja(t) Anna-Maria Pekkinen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Savonia-amk/Sari Mokka-Karttunen			
Tiivistelmä <p>Sisun Saksofonikoulu oli projektimuotoinen opinnäytetyö, jossa suunniteltiin ja valmistettiin suomenkielinen saksofoninsoiton alkeiskirja. Kirja on tarkoitettu opiskeluun opettajan kanssa.</p> <p>Tavoitteena oli tehdä lapsille suunnattu motivoiva, kuvitettu ja värikäs kirja, jossa on mukana tarina. Kirja sisältää kappaleita, nuotinkirjoitustehtäviä, musiikinteoriaa ja improvisaatiotehtäviä sekä tarinankerrontaa. Kirjaan valittiin suurin osa kappaleista eri maiden kansanmusiikeista. Osa kappaleista sävellettiin kirjaa varten. Kirjan kuvituksen teki Tiimaria Reijonen.</p> <p>Kirjallisessa osiossa analysoitiin työn toteutusta ja kirjan tekemiseen vaikuttaneita kokemuksia saksofonin soiton opettamisesta sekä kerrottiin työn tavoitteet. Kirjalliseen osioon kuuluu myös loppuyhteenveto.</p> <p>Työn tekijä koki oppineensa paljon projektista ja kehittyneensä pedagogina. Hän sai myös välineitä tulevaan työhönsä opettajana.</p>			
Avainsanat saksofoni, opetusmateriaali, saksofonikoulu			

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Music			
Author(s) Annemari Survo			
Title of Thesis Sisu's Saxophone School (a saxophone basics book)			
Date	26.5.2016	Pages/Appendices	19/1
Supervisor(s) Anna-Maria Pekkinen			
Client Organisation /Partners Savonia University of applied sciences/Sari Mokka-Karttunen			
<p>Abstract</p> <p>Sisun Saksofonikoulu (Sisu's Saxophone School) was a project based thesis. In the project, a saxophone book was designed and created. The book is meant to be used when studying with a teacher.</p> <p>The goal of the thesis was to produce a book that is meant for children and is motivating, has pictures, colours and a story in it. The book includes sheet music, music theory, improvisation tasks and narration of the story. Most of the pieces that were selected for the book are folk music from various countries. Some of the pieces were composed for the book. The pictures were made by Tiimaria Reijonen.</p> <p>In the written part, the making of the book and the experiences as a saxophone teacher that had impacted the work were analysed. Likewise, the goals of the work were told. The written part also includes a summary of the thesis.</p> <p>The author felt that she had learned a lot from the project and developed as a pedagogue. She got also tools for her future work as a teacher.</p>			
<p>Keywords</p> <p>saxophone, teaching material, saxophone school</p>			

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TEORIAPOHJA JA SUUNNITTELU	6
2.1 OPPIMISKÄSITYKSET	6
2.2 TYÖN TAUSTAA JA SUUNNITTELU	6
3 TYÖN TAVOITTEET	9
3.1 PEDAGOGISET TAVOITTEET	9
3.1.1 <i>Tekniikka ja soittoasento</i>	10
3.1.2 <i>Musiikinteoria</i>	11
3.2 TAITEELLISET TAVOITTEET	12
3.2.1 <i>Musiikilliset tavoitteet</i>	12
3.2.2 <i>Kuvituksen tavoitteet</i>	12
3.2.3 <i>Juonen tavoitteet</i>	13
4 TOTEUTUS	14
4.1 MITEN TEHTIIN	14
4.1.1 <i>Juonen pääpiirteet ja hahmojen muotoutuminen</i>	14
4.1.2 <i>Soittotekniikan kuvaaminen eläinhahmojen avulla</i>	15
4.2 JUONEN MUODOSTUMINEN	16
4.3 KIRJAN KOKOAMINEN	16
5 PÄÄTÄNTÄ	17
LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	19
LIITE 1: SISUN SAKSOFONIKOULU	20

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä saksofoninsoiton alkeita käsittelevä suomenkielinen oppikirja, joka on tarkoitettu opettajan johdolla opiskeluun. Kirja on suunnattu lapsille, jotka aloittavat tai ovat vasta aloittaneet saksofoninsoiton ja ovat iältään n. 8-11-vuotiaita. Tavoitteenani oli säveltää osa kirjan kappaleista itse ja sisällyttää kirjaan lisäksi paljon eri maiden kansanmusiikkia. Monipuolisen kansanmusiikin kautta oppilas pääsee kokeilemaan monenlaista musiikkia ja hän voi alkaa muodostamaan omia käsityksiään lempimusiikistaan. Kappaleiden lisäksi kirjassa on esitelty musiikinteoriaa tarpeen mukaan. Saksofonin osat on esitelty kirjan alussa ja mukana on lisäksi nuotinkirjoitustehtäviä, improvisaatiotehtäviä ja soittotekniikkaan liittyviä ohjeita.

Innoittajana tähän opinnäytetyöhön olivat omat käytännön kokemukseni. Kun etsin materiaalia oppilailteni, huomasin, ettei suomenkielisiä saksofoninsoitto-oppaita löydy. Useimmat oppilaani ovat 9-12-vuotiaita ja heille vieraskielinen oppikirja ei tarjoa muuta kuin nuotit – teoria ja kirjoitetut neuvot jäävät helposti ymmärtämättä. Vaikka vieraskielisistä kirjoista löytyy hyvää nuottimateriaalia, kirjojen muu sisältö menee hukkaan. Soittotunneilla oppilaani kyselevät usein, mitä kappaleiden nimet tarkoittavat ja mitä teoriatehtävissä sanotaan. Mielestäni on tärkeää, että lapset saavat opiskella omalla äidinkielellään, myös musiikkia ja saksofoninsoittoa. Kun oppilas ymmärtää myös kirjoitetun tekstin, mielenkiinto koko kirjaa kohtaan pysyy helpommin yllä.

Uskon, että ulkoasu vaikuttaa paljon oppilaan mielenkiintoon kirjaa kohtaan ja sitä kautta mielenkiintoon koko soittoharrastusta kohtaan. Koska kuvitus oli mielestäni todella tärkeä osa lasten oppikirjaa, etsin avukseni ammattitaitoisen kuvittajan. Kuvituksen teki Tiia maria Reijonen yhdessä keksimämme hahmojen ja tarinan kehyksen ympärille. Tarinankerronnan kirjoitin kuvien valmistuttua.

Opinnäytetyötä tehdessä halusin oppia tekemään alkeistason materiaalia saksofoninsoiton oppilaille. Erityisesti halusin kiinnittää huomiota siihen, kuinka materiaalista voi tehdä samanaikaisesti sekä mielenkiintoista että kehittävää.

2 TEORIAPOHJA JA SUUNNITTELU

Omat käsitykseni opettamisesta ja oppimisesta ovat luonnollisesti vaikuttaneet voimakkaasti tekemääni kirjaan. Kokemukseni opettamisesta ja eri oppimateriaalien käytöstä osoittautuivat todella arvokkaiksi kirjaa suunniteltaessa ja koottaessa. Keskustelut opiskelukavereiden ja opettajien kanssa heidän omista opetuskokemuksistaan ovat myös vaikuttaneet kirjan tekemiseen, vaikka eivät olekaan olleet varsinaisia haastatteluja opinnäytetyötä varten.

2.1 Oppimiskäsitykset

Oppikirjan rakentamiseen vaikutti humanistinen oppimiskäsitys sekä konstruktivismi. Humanistisen eli kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan ihminen oppii kokemuksistaan ja siitä, kuinka hän käsittelee omia kokemuksiaan. Oppija on itse aktiivinen ja vastuussa omasta oppimisestaan. (JAMK.)

Kuitenkin etenkin lapsia opettaessa opettajalla on mielestäni suuri vastuu motivaation ylläpitämisessä, sillä lapselle tuo vastuu voi olla vielä liian suuri. Lisäksi vanhempien tai huoltajan kannustus on oleellista. Kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan oppimisprosessissa on tärkeää ihmisen persoonallisen ja sosiaalisen kasvun tukeminen ja pidän tätä tärkeänä osana soitonopettamista. Olen kokemuksesta huomannut, että oppilaan itsetunto voi kohentua soitonopiskelun myötä ja ujosta lapsesta voi tulla tuntien edetessä rohkeampi. Olen saanut myös vanhemmilta palautetta rohkaistuneista lapsista.

Pyrin sisällyttämään itsearviointia omiin oppitunteihini ja kehotan kirjan johdannossa opettajia tekemään samoin. Kun lapsi ymmärtää mitä hän osaa ja mitä ei, on hänen helpompi ymmärtää miksi opetellaan uutta. Kirjassa tuonkin esille uusia nuotteja ja rytmejä niin, että niiden oppimiseen kannustaa uusi kappale, jonka voi opetella soittamaan kun uudet teoreettiset asiat ovat hallinnassa.

Konstruktivismiin mukaan oppija rakentaa itse oppimansa tiedot ja taidot sen pohjalta, mitä hän jo ennestään tietää. Oppija on itse aktiivinen ja muodostaa omat käsityksensä uusista asioista, eikä vastaanota tietoa välttämättä sellaisenaan. Oppija ei pelkästään kopioi tietoa vaan hänen on tarkoitus ymmärtää se. (JAMK.) Kirjassa edetään askel askeleelta ja konstruktivismiin mukaan opetellaan asioita yksi, joskus kaksi kerrallaan. Uudet rytmit ja nuotit pohjaavat aina jollain lailla aiemmin opittuihin. Pyrin kirjassa tuomaan esille joissakin kohdin esimerkiksi rytmien samankaltaisuutta, niin että uuden rytmin opettelu perustuisi jo aiemmin kirjassa esiteltyyn rytmiin.

2.2 Työn taustaa ja suunnittelu

Opinnäytetyötä varten tutkin eri instrumenttien soitonoppaita. Tutkin ruotsin- ja englanninkielisiä saksofoni ja klarinetti oppikirjoja sekä suomenkielisiä huilu-, klarinetti- ja pianokouluja. Erityisen hyvinä oppikirjoina pidin Vivo-sarjaa. Kirjoissa oli innostavia kuvituksia ja lisäksi improvisaatiotehtäviä. Vivo-kirjan improvisaatiotehtävistä sain innoituksen tehdä omaankin kirjaani improvisaatiotehtäviä.

Tähän asti olen käyttänyt opetusmateriaalina kappaleita eri kirjoista, omia materiaaleja sekä ruotsinkielistä "Saxofonen och jag" että englanninkielistä "Andy Hampton's Saxophone Basics"-kirjaa. Olen saanut seurata läheltä oppilaideni reaktioita kyseisiin oppikirjoihin sekä muuhun materiaaliin ja oppinut siitä, mikä heitä kiinnostaa ja mikä ei.

Kuvat innoittavat lapsia ja ovat helppo tapa kertoa, mitä kuvan vieressä olevalta kappaleelta tulisi odottaa. Kuva merkitys voi olla suurempi kuin pelkkä kappaleen nimi. Vaikka kirjan kappaleet olisivat lasten mielestä hyviä, mutta kuvat huonoja, se vaikuttaa mielenkiintoon koko kirjaa kohtaan.

Huomasin, että oppilaani eivät pidä "Andy Hampton's Saxophone Basics"-kirjan kuvituksista, vaikka kappaleet ovat mieluisia. Esimerkiksi yhdessä kuvassa on selvästi tapahtunut verinen teloitus ja teloitettu kuningatar tanssii ilman päätä, kun kuningas soittaa saksofonia teloittajan kyynelehtiessä. Oppilaani mielestä kuva oli "ihan kamala" ja olin samaa mieltä, eikä se mielestäni kuulu missään tapauksessa lasten oppikirjaan, enkä ymmärrä kuvan motiivia tässä yhteydessä. Itse kuvan vieressä oleva kappale (Greensleeves, trad.) on kaunis, eikä ollenkaan sellainen, mitä kuvan perusteella voisi olettaa. Ehdotin että hän liimaisi jonkun mukavamman kuvan tuon kuvan päälle ja niin hän tekikin.

KUVA 1. Drew Hillierin piirros Andy Hampton's Saxophone Basics kirjassa (Hampton, 2007. s.35)

Joissakin tutkimissani kirjoissa ei ollut kuvitusta lainkaan ja sellaiset kirjat näyttävät lasten mielestä tylsiltä. Varsinkin alussa nuotit voivat olla hankalia ymmärtää, mutta kuvat ovat helposti ymmärrettäviä ja helpottavat lähestymistä nuotteihin. Uskon että mielenkiintoisen näköisestä oppikirjasta on mukavampi soittaa soittoläksyt, joten ulkoasuun panostaminen on mielestäni panostusta opetusmateriaalin käytettävyyteen.

Suurin osa tutkimistani kirjoista oli mustavalkeita ja halusin tehdä oppikirjan värillisenä, sillä soitonoppaita lukuun ottamatta lastenkirjat ovat usein värillisiä. Kokemuksien perusteella halusin ehdottomasti panostaa kirjan kuvitukseen. Uskon, että myös markkinoita ajatellen hyvin kuvitettu ja värillinen kirja erottuu joukosta positiivisesti.

3 TYÖN TAVOITTEET

3.1 Pedagogiset tavoitteet

Pedagogisina tavoitteina oli suunnitella ja valmistaa oppikirja, josta lapset saavat tukea soiton opeteluun oppituntien lisäksi. Kirjaa ei ole tarkoitettu pelkäksi itseopiskelumateriaaliksi, sillä suosittelen aloittamaan instrumenttiopinnot aina osaavan opettajan johdolla. Lasten maailman ja kulttuurin huomioiminen kirjaa tehdessä oli itselleni tärkeä tavoite, sillä halusin tehdä kirjan oikeasti lapsille sopivaksi. Kirja on suunnattu ensisijaisesti aloitteleville lapsille, eli ei niinkään aikuisopiskelijoille, vaikka tietenkin tekniset perusteet ovat samat. Tavoitteena oli sisällyttää oppikirjaan asteittain vaikeutuvia kappaleita, jotta kaikki sormitukset ja äänet tulevat yksi tai kaksi kerrallaan tutuiksi, eikä liian monta asiaa täydy sisäistää kerralla.

Suunnitelmana oli tarkoitus tehdä musiikkityylilajien rajat ylittävä saksofonikoulu eikä vain klassiseen tai rytmimusiikkiin keskittyvä. Mielestäni alkuvaiheessa ei ole lainkaan mielekästä rajata näitä tyylejä toisistaan, sillä soittamisen perusteet ovat kuitenkin samat. Materiaalin koostamisessa hyödynsin omia kokemuksiani opettajana. Inspiraatiota hain myös saksofoninsoitto-oppaista sekä muiden instrumenttien soittovihkoista. Suurin osa kirjan kappaleista löytyi Folk song Fakebookista.

Vihossa on tarkoitus olla kattava materiaali aloittavalle saksofonistille. Se sisältää perustietoa saksofonista, esimerkiksi saksofonin osat ja tarvikkeet, sormitustaulukon, ohjeita hengitykseen ja puhallukseen sekä lisäksi tietenkin musiikinteoriaa ja kappaleita. Musiikinteoriaa on kirjassa vain sen verran, mikä on soittamisen kannalta oleellista, eikä erillistä teoriakappaletta ole. Teoriaa esitellään aina tarvittaessa, esimerkiksi kun seuraavassa kappaleessa on uusi uusi rytmi. Lisäksi kirjassa on erilaisia improvisaatioharjoituksia.

Sekä klassiseen että rytmimusiikkiin myöhemmin suuntautuvan oppilaan olisi mielestäni tärkeä harrastaa improvisointia. Klassisella puolella improvisoidaan mielestäni harmillisen vähän. Improvisointi on tärkeä muusikon ja musiikin harrastajan taito ja improvisaatiota olisi hyvä sisällyttää opettamiseen jo heti harrastuksen alkuvaiheessa. Oman kokemukseni mukaan kynnyksen improvisoinnin aloittamiseen kasvaa taitojen karttuessa, joten senkään vuoksi improvisaation aloittamista ei kannata lykätä. Improvisoidahan voi jo vaikka yhdellä äänellä tai ilman saksofonin runkoa, pelkän suukappaleen ja kaulan avulla.

Improvisointi voi vapauttaa oppilaan soittoa, kun ei tarvitse miettiä nuotteja ja saa keskittyä pelkästään soittamiseen ilman virheiden pelkoa. Myös tekniikan hiominen saattaa onnistua paremmin, kun ei tarvitse kiinnittää huomiota oikeisiin ääniin tai rytmeihin. Improvisointia opettaessani korostan, ettei varsinaisia virheitä ole, koska soittaja itse luo oman musiikkinsa ja hän saa tehdä siitä sellaista kuin haluaa. Toki soituihin ja harmoniaan perustuvassa improvisaatiossa soittaja improvisoi tiettyjen sääntöjen rajoissa, mutta alkeistasolla on mielestäni parempi keskittyä pääasiassa vapaaseen improvisaatioon. Vapaa improvisaatio on enemmän mielikuvilla leikkimistä, eikä pohjaudu musiikinteorian tuntemiseen.

Kirjassa on sekä vapaata improvisaatiota että jonkin tietyn asteikon sisällä improvisointia ja melodian muuntelua esimerkiksi heleiden avulla. Kuvat toimivat hyvänä innoituksen lähteenä vapaassa improvisaatiossa ja kulkevat oppilaan mukana myös kotiin, jossa opettaja ei voi olla antamassa mallia improvisaatioon omalla soitollaan. Kirjassa on myös muutama tyhjä nuottirivi oppilaan omia sävellyksiä varten. Säveltäminen ja improvisaatio tukevat toisiaan.

Sisun Saksofonikoulussa on kappaleiden lisäksi hieman musiikinteorian perusteita ja pieniä nuotinkirjoitustehtäviä. Siten opettajan ei tarvitse kirjoittaa erikseen kaikkia teoria-asioita lapuille. Teoriaa ei ole selitetty kirjassa laajasti, joten oletus on, että opettaja opettaa lisää teoriatietoa tunneilla itse suunnittelemansa aikataulun mukaan. Kirjassa on nuotinkirjoitustehtäviä, sillä niistä opettaja voi nähdä, kuinka oppilas hahmottaa nuotit. Lisäksi omien nuottien kirjoittaminen voi olla oppilaasta hauskaa puuhaa.

Tahdoin sisällyttää oppikirjaan eri maiden kansanmusiikkia, sillä olin huomannut monien oppilaideni pitävän kansanmusiikista ja toisaalta kansanmusiikilla ei useimmiten ole tekijänoikeuksia. Kirjan harmonia ja rytmit muodostuivat kansanmusiikin avulla perinteistä länsimaista harmonia- ja rytmikäsitystä monipuolisemmiksi. Kokemukseni mukaan lapset pitävät perinteisestä duuri-mollitonalityetista poikkeavaa harmoniaa jännittävänä, ja ovat siitä innoissaan. Uskon että kun lapset ovat innoissaan, he oppivat nopeammin ja soitonopiskelusta tulee palkitsevampaa. Samalla kun lapset opettelevat innolla kansanmusiikkia, he oppivat huomaamattaan monivivahteista harmoniaa ja uusia asteikkoja sekä rytmikuvioita.

Kun oppilas pääsee kirjaa käyttäessään tutustumaan eri maiden kansanmusiikkiin, hänelle voi myös muodostua käsitys siitä, minkälainen musiikki häntä itseään eniten kiinnostaa. Jos oppilas osaa kertoa minkä tyylistä musiikista hän erityisesti pitää, on opettajan helpompi suunnitella ohjelmisto oppilasta motivoivaksi.

3.1.1 Tekniikka ja soittoasento

Tekniikan opettaminen lapsille onnistuu mielestäni parhaiten hauskojen esimerkkien kautta. Soittoasennosta puhuttaessa olen esittänyt oppilailleni, miten ikävältä huonoryhtinen soittaja näyttää ja perustellut ulkonäön olevan tärkeää esiintymisessä. Lapsista on hauskaa, kun esitän huonoa soittoasentoa, joten he muistavat sen hyvin.

Mielestäni mahdollisimman ergonominen soittoasento on hyvin tärkeää opetella heti soittoharrastusta aloittaessa, sillä myöhemmin asentovirheiden korjaaminen voi olla todella haastavaa. Myös kirjan esipuheessa mainitsen hyvän soittoasennon oppimisen olevan tärkeää ja korostan opettajan vastuuta. Kirjasta soittoasentoa on mahdotonta oppia yhtä hyvin, sillä opettaja voi tarkkailla oppilastaan ja huomata heti alussa asentovirheet, jolloin ne voi helposti korjata. Tarkka anatomian kuva hyvästä

soittoasennosta ei uskoakseni kiinnosta useimpia 8-11-vuotiaita lapsia, joten emme laittaneet sellaista kirjaan.

Neuvot ansatsin muodostamiseen kuuluvat mielestäni ensisijaisesti opettajalle, mutta oli mielestäni hyvä sisällyttää muutamia perusasioita oppikirjaan, muistuttamaan oppilasta, kun hän harjoittelee ilman opettajaa. Liitimme ansatsin muodostamiseen eläinhahmon, joka kuvaa hyvin konkreettisesti suun, huulien ja hampaiden asentoa. Ansatsi opetellaan ensimmäisen äänen puhaltamisen kohdalla ja numeroidut vaiheet opastavat äänen puhaltamiseen. Havainnollistimme myös kielityksen eläinhahmon – sammakon avulla.

Hengitys- ja puhallusharjoitukset ovat oman kokemukseni mukaan hyvä lisä soittoharjoitteluun heti alusta asti. Niiden avulla oppilaat huomaavat, miten hyvin heidän puhalluksensa toimii ja sen, kuinka hengitysharjoitus voi parantaa saksofonin sointia. Lisäksi hengitysharjoitukset tuovat vaihtelua soitotunteihin ja omaan harjoitteluun. Pyrin ottamaan kirjaan hauskoja harjoituksia, joissa ilmavirta tulisi näkyväksi, koska soittaessa sitä ei näy, vaan se ainoastaan kuuluu ja tuntuu. Sisällytin kirjaan harjoituksen, joka perustuu pieneen paperilappuun: paperi täytyy pitää kiinni seinässä pelkän puhalluksen voimalla. Jos ilmavirta on liian heikko tai siinä ei ole niin sanottua ”fokusta”, lappu tipahtaa heti eli oppilas saa välittömän palautteen siitä, miten hänen puhalluksensa toimii. Tämä harjoitus on ollut oppilaitteni mielestä hauska, ja he ovat tehneet sitä innolla uudestaan ja uudestaan, myös kotona.

3.1.2 Musiikinteoria

Suurin osa oppilaistani pitää musiikinteoriaa kuivana ja tylsänä oppiaineena ja mainitsee joskus tunteillani siitä, miten inhottava ja turha oppiaine se heidän mielestään on. Uskon, että monet musiikkia harrastavat lapset ajattelevat samoin ja muistan itsekin lapsuudestani sen, ettei musiikinteoria jaksanut kiinnostaa. Nämä ajatukset olivat todellinen haaste, kun lähdin suunnittelemaan kirjan teoriaosuutta. Päätin, että kirjaan tulee teoriaa vain sen verran, mikä on opeteltävien kappaleiden kannalta tärkeää eli tarpeellista soittamisen kannalta.

Koska kyseessä ei ole teoriakirja vaan soitonoppikirja, uuden oppiminen motivoi oppilaita enemmän kuin teoriatunneilla. Oppilaat haluavat useimmiten oppia uusia ääniä ja uusia kappaleita, joihin he tietenkin tarvitsevat rytmejä ja säveliä, joten motivaatio tulee musiikista, ei teoriasta itsestään. Näin oppilaat voivat huomata, että teoria on tarpeellinen työkalu kappaleita opeteltaessa.

Kokemukseni mukaan alkeita soittavat oppilaat ovat aina innoissaan saadessaan oppia uuden äänen. Tämän kokemuksen perusteella halusin kirjaan sellaisen juonen, jossa uusia ääniä lähdetään etsimään ja niitä löydetään juonen edetessä. Tiia maria teki kirjaan sellaisia kuvia, joista oppilas voi etsiä piilotettuja nuotteja. Kirjan alussa esitellään tyhjä nuottivarasto, johon oppilas voi kirjoittaa uuden nuotin aina uuden äänen opittuaan.

Pentatoninen asteikko on mielestäni oleellinen osa myös klassisen musiikin opiskelua ja hyvä pohja improvisaatiolle, joten se esitellään kirjassa. Muut asteikot on sijoitettu kirjan loppuun, jotta opettaja voi itse arvioida missä vaiheessa hänen oppilaansa soittaa mitään asteikkoja. Lisäksi asteikot on helpompi löytää, kun ne ovat samalla aukeamalla eivätkä kirjan kappaleiden sisällä.

3.2 Taiteelliset tavoitteet

Valitsin kirjaan teemoihin sopivaa kansanmusiikkia ja sävelsin muutamia kappaleita ja harjoituksia itse. Teimme Tiimarian kanssa yhdessä tarinan kehysten, minä kirjoitin tarinan kerronnan ja hän teki kuvitukset. Suunnittelimme taiteellista kokonaisuutta yhdessä ja tavoitteenamme oli luoda yhtenäinen kokonaisuus. Kaikkien osa-alueiden on tarkoitus tukea toisiaan. Kuvien on tarkoitus antaa vinkkejä siitä, minkälainen kuvan vieressä oleva kappale on. Kun tarina etenee, oppilas saa huomata että uusia nuotteja löytyy juonen edetessä.

3.2.1 Musiikilliset tavoitteet

Säveltäessäni pyrin luomaan sellaisia kappaleita, joita on mukava kuunnella ja soittaa. Haasteellisinta oli mielestäni luoda ihan ensimmäisistäkin harjoituksista innostavia, sillä kirjan ensimmäisten kappaleiden aikana on esitelty vasta muutama ääni ja rytmi. Varsinkin vain yhtä tai kahta ääntä sisältävät harjoitteet tuntuivat mahdottomilta tehdä mielenkiintoisiksi, kun käytössä oli lisäksi vain muutama ääni. En kuitenkaan usko, että muutama yksinkertainen ääniharjoitus huonontaa oppilaan motivaatiota uuden instrumentin soittamiseen merkittävästi. Uskon, että alkuvaiheessa oppilas on todennäköisemmin innostunut uusien asioiden oppimisesta sinänsä, eikä kappaleiden yksinkertaisuus ole niin epämotivoivaa, kuin se olisi jo pidemmälle ehtineellä soittajalla. Pelkkä äänen tuottaminen on alussa motivoivaa.

Kansanmusiikkikappaleet valitsin juonen perusteella, eli valitsin sen alueen musiikkia, jossa ilves ja lapset tarinassa sillä hetkellä olivat. Juoni on kuitenkin melko väljä ja monissa paikoissa on kappaleita eri puolilta maailmaa. Etenkin se, että vaikeustason, nuottien ja rytmien tuli kohdata vielä maa tai maanosa, osoittautui hyvin hankalaksi. Kun suunnittelimme tarinaa, valitsimme Ilveksen ja lasten kulkureitille sellaisia maita ja maanosia, joissa musiikin harmonia poikkeaa perinteisestä länsimaisesta duuri-molli-tonaliteetista, jotta kappaleet todella tuntuisivat olevan eri maailmoista. Lisäksi mukana on paljon länsimaisen musiikin kansanmusiikkia. Etenkin amerikkalaista kansanmusiikkia on mukana paljon, koska sen valikoima oli laaja ja siitä löytyi hyvin myös helppoja kappaleita joissa on yksinkertaiset rytmit ja suppea ääniala.

3.2.2 Kuvituksen tavoitteet

Kuvituksen tarkoitus kirjassa on innostaa oppilasta ja havainnollistaa musiikillisia ja teknisiä asioita sekä kertoa kirjan tarinaa. Tiimaria teki kuvia myös improvisaatiotehtäviä varten, jolloin kuva toimii innoittajana musiikkiin ilman nuotteja.

Kuvitukseen osallistuin lähinnä suunnittelemalla hahmoja yhdessä Tiimarian kanssa. Itse en tehnyt kuvia, enkä ottanut vahvasti kantaa niiden tyyliin, mutta osallistuin asetteluun, sillä teimme taiton pääasiassa yhteisvoimin.

3.2.3 Juonen tavoitteet

Kirjan pohjana on tarina, jossa ilves ja lapset seikkailevat ympäri maapalloa. Tarinan on tarkoitus luoda mielenkiintoa soittoharjoittelun etenemiseen, kun uudet äänet ja rytmit tulevat tutuiksi juonen etenemisen kautta.

Kirjankerrontaan on monin paikoin liitetty improvisaatiotehtävä, joka pohjautuu tarinasta kertovaan kuvaan. Oppilas voi improvisoida näissä kohdissa sekä tarinan että kuvan pohjalta. Tavoitteenamme oli muodostaa juonesta väljä, jotta tekstiä ei tulisi kirjaan liikaa, vaan musiikki ja kuvat saivat isomman roolin. Yksi juonen tavoitteista on tuoda esiin tarpeellista musiikinteoriaa tarinan edetessä, niin, että kappaleiden vaikeutuessa niissä esiintyvät teoria-asiat tulevat tutuiksi.

4 TOTEUTUS

Opinnäytetyön aihe muotoutui valmiiksi pitkällä aikavälillä, ja ehdin suunnittelemaan paljon jo ennen varsinaista työtä. Kun opinnäytetyön tekeminen lähestyi, pyysin Tiimaria Reijosta kuvittamaan kirjan, sillä tiesin, etten itse saisi tehtyä mielenkiintoista kuvitusta. Oli helpotus saada ammattitaitoinen kuvittaja mukaan projektiin, sillä oma aikani ei olisi riittänyt kuvitukseen ja taittoon perehtymiseen. Kun kuvittaja varmistui, pystyin keskittymään musiikki- ja teoriaosuuden suunnitteluun.

4.1 Miten tehtiin

Aloitin suunnittelun yksin, mutta silloin suunnitelmani olivat vielä aika suurpiirteisiä. Suunnittelin tekeväni oppikirjan, jossa on jonkinlainen hahmo, joka pysyy mukana koko kirjan alusta loppuun. Suunnittelin säveltäväni suurimman osan kappaleista itse. Kun Tiia maria lupautui kuvittajaksi, aloimme suunnittelemaan kirjaa yhdessä. Yhdessä pohtiessamme keksimme maailman ympäri matkaavan ilveksen, joka soittaa saksofonia. Ilveksen mukana kirjassa kulkee myös tyttö ja poika. Parhaat ideat syntyivät yhdessä suunnitellessa, kun molemmat kannustivat toisiaan. Kun keksimme ilveksen matkaavan maailman ympäri, mieleeni tuli sisällyttää oppikirjaan kansanmusiikkia eri maista. Idea oli mielestämme hyvä ja tuki juonen etenemistä. Lopulta kansanmusiikki tuntui paremmalta vaihtoehdolta kuin omien kappaleiden säveltäminen, sillä aikaa kokonaisen kirjan kappaleiden säveltämiseen olisi mennyt liikaa ja kansanmusiikki oli oleellinen osa kirjan juonta. Kirjaan päätyi kuitenkin muutamia omia sävellyksiäkin.

Tiimaria teki kuvitukset, mutta suunnittelimme hahmoja ja miljöötä yhdessä. Halusimme kirjaan eläinhahmoja, sillä ne sopivat hyvin lastenkirjaan. Eläinten avulla oli myös helppo kuvailla muuten vaikeita asioita, kuten hengittämistä ja kielittämistä. Kun mietimme mitä eläimiä otamme mukaan tarinaan, ehdotin niitä eläimiä, joiden erikoisuuksista oli ollut apua opettamisessa. Oppilaistani oli hauskaa esimerkiksi, kun kerroin saksofonistin kielen olevan yhtä nopea ja tarkka kuin sammakolla. Hauskat asiat jäävät hyvin lasten mieleen.

4.1.1 Juonen pääpiirteet ja hahmojen muotoutuminen

Ensimmäisenä halusimme keksiä kirjalle päähenkilön, hahmon, joka kulkisi mukana kirjan alusta loppuun. Sekä minun että Tiimarin mielestä eläinhahmo oli sopiva lastenkirjaan. Monissa tutkimissani oppikirjoissa oli eläinhahmo, mutta osassa myös ihmishahmoja. Mielestäni ainoana päähenkilönä ihmishahmo on hankala, koska jos valitsee päähenkilöksi tytön, pojat voivat pitää saksofonia tyttömäisenä ja jos valitsee pojan, saksofoni leimautuu poikamaiseksi. Tämä tuki eläinhahmon valintaa päähenkilöksi. Ilveksen mukana tarinassa kulkee myös tyttö ja poika, jotka molemmat opettelevat soittamaan saksofonia.

Eläinhahmoa suunnitellessamme pyrimme valitsemaan sellaisen eläimen, joka ei ole selkeästi maskuliininen tai feminiininen, samoista syistä kuin emme valinneet ainoaksi päähenkilöksi tyttöä tai poikaa. Halusimme keksiä päähenkilöksi suomalaisen eläimen, sillä maapalloa kiertäessä hahmo voisi tutustua muihin, eksoottisempiin eläimiin. Pohdinnan tuloksena päädyimme lopulta ilvekseen. Ilveksen nimen keksiminen tuotti hankaluuksia, mutta eräs opiskelukaverini ehdotti nimeä ”Sisu” ja se päätyi kirjaan. Olimme jo valinneet tytön ja pojan nimiksi Saku ja Siiri, joten kaikki nimet sopivat näin hyvin yhteen ja alkoivat s-kirjaimella, ”s” niin kuin saksofoni.

Halusin esittää musiikinteorian kirjassa niin, että se ei vaikuttaisi puuduttavalta teorialta, vaan tarpeelliselta tiedolta soittamista varten ja olisi samalla osa kirjan juonta. Kirjan alkuun teimme sivun, johon oppilas saa itse piirtää oppimansa nuotit. Sivun on tyhjä lukuun ottamatta nuottiviivastoa ja nuottiavainta. Sisu, Saku ja Siiri lähtevät etsimään nuotteja tyhjälle viivastolle. Halusimme kirjaan mukaan myös pientä puuhastelua ja Tiimaria piirsi sellaisia kuvia, joista oppilaan olisi etsittävä uusia nuotteja.

4.1.2 Soittotekniikan kuvaaminen eläinhahmojen avulla

Kun suunnittelin kirjan eläinhahmoja, minulla oli paljon apua kokemuksestani saksofoninsoiton opettajana. Mietin ensimmäiseksi, mitä eläimiä olin jo käyttänyt havainnollistamaan soittamista ja ehdotin niitä Tiimarialle, ja hän suunnitteli ja piirsi hahmot. Kielityksen nopeutta havainnollisti sammakko ja ansatsia orava. Tekniikoita ei ole kuvattu tarkasti ihmisen anatomiaa läpikäyden, vaan ainoastaan eläinesimerkkien avulla. Oletuksena on, että opettaja selittää soittotekniset asiat tunnilla yksityiskohtaisesta ja oppilas voi kirjan avulla muistaa, mitä tunnilla on käyty läpi.

KUVA 2. Tiimaria Reijosen piirros, joka on osana ansatsinmuodostusohjeita

KUVA 3. Tiimaria Reijosen piirros kuvaa kielityksen nopeutta sammakkohahmon avulla

4.2 Juonen muodostuminen

Suunnittelimme juonen eteneväksi niin, että Sisu-ilves, Siiri ja Saku tutustuvat eri hahmoihin kirjan myötä ja oppivat niiltä lisää saksofoninsoitosta. Jokainen uusi hahmo tuo mukanaan uuden nuotin, rytmin tai vinkin harjoittelua varten. Ilves ja lapset eivät pelkäästään tapaa uusia hahmoja, vaan myös matkustavat ympäri maapalloa ja tutustuvat monenlaiseen musiikkiin.

Kirjan kappaleet ovat saaneet ilmeensä eri kulttuureista ja myös kappaleiden musiikki on joko saanut vaikutteita kyseisestä kulttuurista tai on sen maan kansanmusiikkia. Esimerkiksi Kiinassa he tutustuvat pentatoniseen asteikkoon ja Irlannissa heleiden soittamiseen.

Koko kirjan läpi kantava juoni perustuu kirjan alussa annettuun tehtävään; tehtävässä on tyhjä nuottiviivasto, ja kirjan hahmot lähtevät etsimään siihen nuotteja. Oppilaan on tarkoitus täydentää nuottiviivastoa sitä mukaa kun hän oppii uusia säveliä. Kirjan lopussa viivastolta löytyvät kaikki kirjassa opitut nuotit.

4.3 Kirjan kokoaminen

Teimme kirjan taiton osittain yhdessä Tiimarian kanssa ja osan tein itse. Aloitimme kirjan kokoamisen yhdessä, mutta lopun kokosin yksin. Tiimaria aikoo vielä tarkistaa kuvituksia ja asetteluja ennen kirjan painamista.

Nuotit on kirjoitettu Sibelius-ohjelmalla, kuvat piirretty Illustratorilla ja kirja koottu InDesing-ohjelmassa. Materiaalia oli pyöritettävä näitten kaikkien ohjelmien välillä ja kokoaminen oli sen vuoksi hyvin hidasta. Vaikka tiedossa oli jo kaikki kirjaan tulevat kappaleet, minun täytyi vielä laittaa ne oikeaan järjestykseen, jotta kirja etenisi loogisesti pikkuhiljaa vaikeutuen. Kirjoitin kirjan tekstiosuudet kokoamisvaiheessa, sillä silloin näin, mihin kohtiin selityksiä tai tarinaa tarvitaan.

Sisun saksofonikoulusta tuli 52-sivuinen oppikirja, joka sisältää noin 60 kappaletta ja ääniharjoitusta. Kirjassa on myös improvisaatiotehtäviä sekä nuottiviivastoja oppilaan omille sävellyksille ja harjoituksille.

5 PÄÄTÄNTÄ

Nyt kun opinnäytetyö on valmis, huomaan kuinka työ on muotoutunut prosessin aikana todella paljon. Olen tyytyväinen lopputulokseen, vaikka kaikki ei mennyt aivan niin kuin alun perin suunnittelin. Kirjasta tuli valmis ja ehjä kokonaisuus ja olen sen sisältöön ja ulkoasuun hyvin tyytyväinen. Kuivutuksesta tuli vielä kivempi kuin osasin toivoa, ja se tekee kirjasta mielenkiintoisen näköisen. Alun perin tavoitteenani oli säveltää enemmän kappaleita itse ja ottaa lisäksi mukaan jonkin verran valmiita kansanmusiikkikappaleita, mutta lopulta kävi niin, että omia kappaleitani on mukana vain muutama ja suurin osa kirjan kappaleista on kansanmusiikkia. Tähän olen kuitenkin tyytyväinen, sillä monipuolinen kansanmusiikin käyttö on mielestäni hyvin perusteltua, koska oppilas pääsee tutustumaan monipuoliseen musiikkiin heti harrastuksensa alkuvaiheessa, ja kirjan juoni muodostui kansanmusiikin ympärille. Lisäksi työmäärä oli jo nyt suuri ja kymmenien omien kappaleiden säveltäminen olisi tehnyt opinnäytetyöstä turhan raskaan.

Tavoitteena oli tehdä saksofonin alkeisoppikirja, jonka tekemisessä on kiinnitetty huomiota oppilaan motivoimiseen juonen avulla. Tässä onnistuimme uskoakseni hyvin, mutta kirjan toimivuuden voi todeta vasta kun kirjan on käytössä. Tavoitteenani oli myös valita kirjaan mielenkiintoisia, kehittäviä ja innostavia kappaleita. En valinnut kappaleita siis ainoastaan sopivien äänien ja rytmien perusteella, vaan soitin tai lauloin melodioita ja arvioin, onko kappale musiikillisesti mielenkiintoinen. Onnistuin omasta mielestäni hyvin kappaleiden valinnassa, vaikka voin myöntää sen olleen todella haasteellista ja aikaa vievää.

Kirjan taitto ja kokoaminen oli kaikista hitain ja vaikein vaihe koko työssä. Nyt tiedän ainakin osan siitä, mitä kannattaisi tehdä toisin, jos joskus myöhemmin teen uudelleen vastaavanlaista työtä. Esimerkiksi kappaleet tulisi sijoittaa kansioihin jotakuinkin vaikeusjärjestyksessä ja nimetä niin, että kappaleessa olevat äänet näkee avaamatta tiedostoa. Jos olisin tehnyt näin, kirjaa kootessa olisi ollut helppoa löytää kuhunkin kohtaan sopivat kappaleet. Nyt tilanne oli se, että kun kaikki kappaleet oli kirjoitettu, en muistanut ulkoa missä sävellajissa ja mitä ääniä kukin kappale tarkalleen sisältää. Siten kun etsimme esimerkiksi "F" ääniä sisältäviä kappaleita, joissa ei kuitenkaan saanut olla vielä "D" ääntä, joutuimme selailemaan läpi useita nuotteja.

Ainakin omassa opetuksessani aion käyttää tekemäämme oppikirjaa materiaalina, joko valmiina kirjana tai sen osia, ja kokemuksen kautta tulen huomaamaan, mikä kirjassa on hyvää ja mitä pitäisi muuttaa. Oppilaiden antama palaute tulee olemaan tärkeää ja auttaa kehittämään seuraavaa kirjaa tai uutta versiota tästä kirjasta.

Aiomme seuraavaksi etsiä kirjalle kustantajaa. Toivomme, että sellainen löytyisi, koska uskomme että kirjallamme on olemassa markkinarako. Suomenkielistä saksofonin alkeiskirjaa ei ole ainakaan tähän mennessä ollut markkinoilla ja kuitenkin suomalaiset lapset soittavat saksofonia. Olemme Tiimarian kanssa molemmat myös edelleen innoissamme tästä työstä ja tekisimme mielellään enemmän vastaavia kirjoja. Koska tämä on alkeiskirja, tai "Sisun Saksofonikoulu 1" haluaisimme

tehdä "Saksofonikoulu 2" ja "Saksofonikoulu 3". Motivaatiota löytyy, joten toivottavasti tämä työ mahdollistuu tulevaisuudessa.

Olemme luoneet mielestäni toimivat hahmot, jotka voisivat jatkaa seuraavaan kirjaan. Juoni täytyisi toki kirjoittaa aina alusta uudelleen, mutta mielenkiintoa siihen riittää hyvin. Tiimaria ja minä muodostamme hyvän tiimin, jossa innostamme toisiamme ja parhaat ideat syntyvät yhteisen pohdinnan tuloksena, molempien erityisosaamisen yhdistämisestä. Tällaista työtä olisi ilo jatkaa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

Hampton, Andy 2007. Andy Hampton's Saxophone Basics kirjan kuva [piirros]. Andy Hampton's Saxophone Basics. Lontoo: Faber Music.

JAMK. Ammatillisen opettajakorkeakoulun avoimet oppimateriaalit. [Viitattu 2016-05-25.] Saatavissa: <http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/>

LIITE 1: SISUN SAKSOFONIKOULU

Sisun Saksfonikoulu on opinnäytetyön liitteenä Savonia-ammattikorkeakoulun arkistossa.